

بررسی تأثیر معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت

رئوف بیرانوند^{۱*}، مهدی خرم آبادی^۲

پست^۱ دانشجوی سابق کارشناسی ارشد موسسه آموزش عالی یاسین بروجرد.

الکترونیکی: bairanvand123@gmail.com

پست الکترونیکی^۲: استادیار گروه حسابداری دانشگاه پیام نور، دانشگاه پیام نور.

چکیده

از آنجایی که معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی ارزش شرکت را افزایش می‌دهند این تحقیق در پی یافتن پاسخ به این پرسش است که آیا: بین معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی با ارزش شرکت رابطه معنی داری وجود دارد یا خیر؟ در این تحقیق جامعه آماری شامل کلیه شرکت‌های دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ می‌باشد و در پژوهش حاضر برای تعیین نمونه آماری، از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. تعداد مشاهدات در طول سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۶ برای هر متغیر برابر با ۵۸۲ می‌باشد که شامل داده‌های مربوط به ۹۷ شرکت در طول ۶ سال می‌باشد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد، تقریباً ۶۵٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی مدل، توضیح داده می‌شوند. متغیر معامله با اشخاص وابسته دارای ضرایبی با سطح معناداری کمتر از ۵ درصد هستند لذا تأثیر معناداری بر متغیر وابسته دارد و فرضیه پژوهش با این معیار مورد پذیرش قرار می‌گیرد. نتیجه فرضیه نشان داد که معامله با اشخاص وابسته باعث کاهش ارزش شرکت می‌شود بنابراین پیش نهاد می‌شود شرکت‌های برای جلوگیری از کاهش ارزش شرکت‌ها تا حدالامکان معامله با اشخاص وابسته را کاهش دهند.

کلمات کلیدی: اجتناب مالیاتی، اشخاص وابسته، ارزش شرکت

The 16th National Conference

20/04/2022-(Mazandaran)

Kome elmavaran danesh

R.S. Institute

Article Code: NCAME -*****

(Indexing of Accepted Articles in Civilica)

اشخاص وابسته دارای ارتباط خاصی با شرکت می‌باشند و می‌توانند شرکت را کنترل کنند. آنها همچنین دارای تأثیرگذاری قوی در تصمیمات مالی و عملیاتی و دارای کنترلی قوی روی سیاست‌ها و آراء مربوط به کنترل تصمیمات مالی و مدیریت شرکت می‌باشند. ارتباط معنادار با اشخاص وابسته بر موقعیت مالی و سود و زیان شرکت اثر می‌گذارد، به این صورت که ممکن است از اعتبار لازم برخوردار نباشند [۷] (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۶). معامله با اشخاص وابسته به روی دادهایی که به موجب آن انتقال منابع، خدمات کاری یا تعهداتی بین اشخاص وابسته صورت می‌گیرد، بدون توجه به اینکه پولی مطالبه شده باشد، اشاره میکند [۹]. ماهیت اصلی معاملات با اشخاص وابسته پیچیده است به دلیل اینکه چنین معاملاتی در شرایطی متفاوت از معاملات واقعی به وقوع می‌پیوندند. مدیریت، معاملات با اشخاص وابسته را جهت سرپیچی از کنترل‌های قانونی و پنهان کردن عملکرد واقعی اقتصادی شرکت از ذی‌نفعانشان انجام می‌دهد، به طوری که یکی از پیامدهای آن مدیریت سود می‌باشد که اعتماد سرمایه‌گذاران را درباره عملکرد و اعتبار صورت‌های مالی شرکت کاهش می‌دهد که سرانجام مدیران اجرایی شرکت برای افزایش سرمایه اضافی در آینده با مشکل مواجه خواهند شد [۸].

معاملات با اشخاص وابسته به عنوان یکی از کانون‌های نگرانی بوده است به گونه‌ای که استفاده هدفمند از این معاملات و عدم افشای آنها یا کافی نبودن افشا از عوامل سقوط شرکت‌ها می‌باشد [۴] براساس استاندارد شماره ۱۲ ایران، معامله با اشخاص وابسته این گونه تعریف می‌شود: انتقال منابع، خدمات یا تعهدات بین اشخاص وابسته، صرف نظر از مطالبه یا عدم مطالبه ی بهای آن. رابطه با اشخاص وابسته می‌تواند بر وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی واحد تجاری تاثیر داشته باشد. اشخاص وابسته ممکن است معاملاتی انجام دهند که اشخاص غیر وابسته انجام نمی‌دهند. همچنین مبالغ معاملات بین اشخاص وابسته ممکن است با مبالغ مشابه بین اشخاص غیر وابسته یکسان نباشد به دلایل مذکور آگاهی از معاملات، مانده حساب‌های طرفین و رابطه با اشخاص وابسته ممکن است بر ارزیابی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی از عملیات واحد تجاری، شامل ارزیابی ریسک و فرصت‌های پیش روی واحد تجاری تاثیر بگذارد [۱].

شرکت‌ها برای رهایی از مالیات، روش‌های متفاوتی را در پیش می‌گیرند و بدین منظور به روش‌های گوناگون سعی در کاهش سود قبل از کسر مالیات به منظور کاهش مالیات پرداختی دارند. به این جهت سعی در برجسته کردن ارقام و اعداد کاهش سود حسابداری دارند و با نشان دادن وضعیتی نامناسب از شرکت، انگیزه‌های سازمان‌هایی چون سازمان امور مالیاتی و غیره را کاهش داده و فشارها و تهدیدات ناشی از افزایش هزینه‌های سیاسی، هزینه مالیات بر درآمد که منجر به خروج وجه نقد از شرکت و کاهش ارزش شرکت می‌شود را می‌کاهند [۳]. اجتناب مالیاتی یک نوع سوء استفاده رسمی از قوانین مالیاتی است و با یافتن راه‌های گریز از پرداخت مالیات در قوانین مالیاتی یا تلاش در جهت یافتن راه‌های قانونی به منظور کاهش میزان مالیات پرداختی مرتبط می‌باشد [۶].

ارزش‌گذاری شرکت‌ها از ضروریات برنامه ریزی برای مدیران و سرمایه‌گذاران است. ارزش‌گذاری نمایشگر چگونگی تاثیر استراتژی و ساختار مالی بر ارزش بازار سهام شرکت‌ها است. ارزش شرکت برای سهامداران، سرمایه‌گذاران، مدیران، اعتبار دهندگان و سایر ذی‌نفعان شرکت در ارزیابی آنها از آینده شرکت و تاثیر آن در برآورد ریسک و بازدهی سرمایه‌گذاری و قیمت سهام اهمیت بسزایی دارد [۲]. تعیین ارزش شرکت از جمله عوامل مهم در فرآیند سرمایه‌گذاری است ارزش هر شرکت با توجه به ارزش سهام آن قابل تعیین است از این رو یک سرمایه‌گذار با توجه به ارزش شرکت، الویت خود را در سرمایه‌گذاری مشخص می‌کند [۵]. حال از آنجایی که معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی ارزش شرکت را افزایش می‌دهند حال ما در این تحقیق به دنبال این هستیم که آیا: بین معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی با ارزش شرکت رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

۲. روش‌شناسی پژوهش

هدف از انجام هر پژوهش، شناخت و پیش‌بینی یک پدیده، در یک جامعه آماری است. برای بدست آوردن شناخت از آن پدیده، نمونه‌ای از آن جامعه انتخاب می‌شود و تجزیه و تحلیل‌ها بر روی آن نمونه منتخب انجام می‌گیرد و سپس نتایج به کل جامعه آماری تعمیم داده می‌شود. در این تحقیق جامعه آماری شامل کلیه شرکت‌های دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ می‌باشد و در پژوهش حاضر برای تعیین نمونه آماری، از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. بدین منظور آن دسته از شرکتهای جامعه آماری که شرایط را دارا باشند به عنوان نمونه آماری انتخاب و مابقی حذف می‌شوند.

همان‌طور که جدول ذیل نشان می‌دهد، تعداد مشاهدات در طول سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۶ برای هر متغیر برابر با ۵۸۲ می‌باشد که شامل داده‌های مربوط به ۹۷ شرکت در طول ۶ سال می‌باشد. اصلی‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌هاست. برای مثال مقدار میانگین برای ارزش شرکت (FV) برابر با (۱,۸۴۳) می‌باشد که نشان می‌دهد بیشتر داده‌ها حول این نقطه تمرکز یافته‌اند.

جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
ارزش شرکت	۵۸۲	۱,۸۴۳,۸۵۶	۱,۵۷۲,۲۲۰	۶,۹۳۸,۱۲۶	۰,۶۱۴,۱۶۰	۰,۸۹۴,۳۸۶	۱,۹۶۳,۲۲۶	۷,۷۹۴,۰۰۴
معامله با اشخاص وابسته	۵۸۲	۰,۶۳۱,۳۵۹	۰,۱۴۶,۳۱۱	۷,۹۱۳,۲۲۸	۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۱۵۸,۶۷۳	۳,۱۸۲,۷۰۴	۱۵,۳۹۸,۱۰۲
اجتناب مالیاتی	۵۸۲	۰,۱۰۱,۰۶۰	۰,۰۸۹,۵۵۹	۰,۶۴۷,۹۶۰	۰,۰۰۰,۰۰۰	۰,۱۰۱,۹۴۵	۰,۸۴۷,۴۹۱	۴,۵۴۷,۷۳۱
نقدینگی	۵۸۲	۰,۲۲۱,۳۷۱	۰,۱۹۴,۷۰۰	۰,۹۳۶,۰۱۱	۰,۰۰۱,۸۷۷	۰,۱۶۲,۴۷۹	۱,۱۲۶,۱۶۳	۴,۵۱۱,۵۷۷
اهرم مالی	۵۸۲	۰,۵۸۲,۱۸۵	۰,۵۹۵,۸۰۰	۰,۹۹۶,۷۱۱	۰,۰۱۲,۷۷۳	۰,۲۰۳,۶۲۸	-۰,۴۶۲,۰۰۸	۲,۸۴۴,۵۵۹

۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی:

سطح معناداری آزمون دیک فولر برای تمامی متغیرها کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که متغیرهای پژوهش مانا می‌باشند.

جدول ۲: نتایج آزمون مانایی دیک فولر

نام متغیر	آماره	t	سطح معناداری	نتیجه
V	F	-۱۴/۹۵۱	۰/۰۰۰	مانا است
T	R P	-۱۲/۴۰۵	۰/۰۰۰	مانا است
A	T	-۸/۸۲۵	۰/۰۰۰	مانا است
L i q u i d i t y		-۱۱/۷۹۸	۰/۰۰۰	مانا است
L E V	L	-۹/۶۵۳	۰/۰۰۰	مانا است

آزمون فرضیه

آمار توصیفی

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقادیر تورم واریانس همگی کمتر از ۵ بوده و بیانگر عدم وجود هم خطی بین متغیرهای مستقل می‌باشد.

جدول ۳: نتایج آزمون هم خطی

مدل اول		نام متغیر
I/ vif	Vif (تورم واریانس)	
۱/۰۳۹۲۷۲	۰/۰۰۰۹۵۹	RPT
۱/۲۴۱۸۷۹	۰/۰۵۸۲۷۶	LIQUIDITY
۱/۲۷۳۴۶۶	۰/۰۳۸۰۴۷	LEV

سطح معناداری آزمون ناهمسانی واریانس کمتر از ۵ درصد می باشد. از این رو می توان گفت که در تخمین اولیه (جدول فوق) مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد که این مشکل در تخمین نهایی رفع گردیده است.

جدول ۴: نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

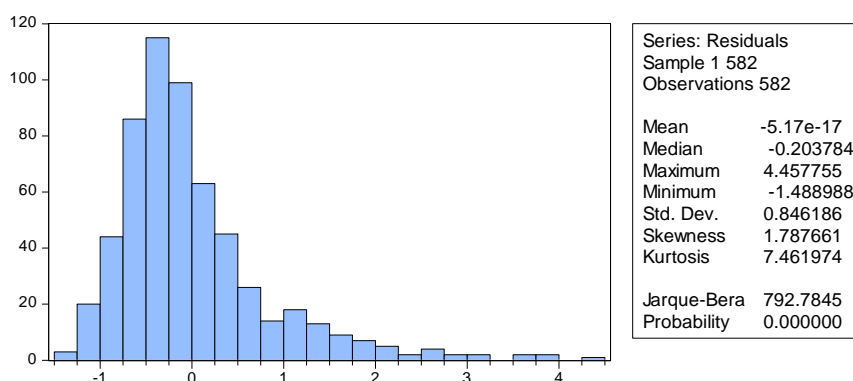
سطح معنی داری	آماره کای دو	مدل های پژوهش
۰/۰۰۰	۱۱/۹۵۹	فرضیه

آزمون نرمال بودن باقی مانده ها برای فرضیه

یکی از فروض مهم راجع به جمله باقیمانده این است که توزیع جملات آن نرمال است. به منظور آزمون نرمال بودن جمله خطا از آماره آزمون جارکو-برا استفاده شده است. با توجه به نتایج بدست آمده، مقدار احتمال آماره آزمون جارکو-برا، در مدل پژوهش کمتر از ۵٪ می باشد. بنابراین فرض صفر مبنی بر نرمال بودن جزء خطا رد می شود. زمانی که اندازه نمونه به اندازه کافی بزرگ باشد، انحراف از فرض نرمال بودن معمولاً بی اهمیت و پیامدهای آن ناچیز است. در شرایط مذکور، با توجه به قضیه حد مرکزی می توان دریافت که حتی اگر باقیمانده ها نرمال نباشند، آماره های آزمون به طور مجانبی از توزیع نرمال پیروی می کنند، بدون تورش هستند و از کارایی برخوردارند. لذا با توجه به این مطالب می توان فرض نرمال بودن جزء خطا را نادیده گرفت.

جدول ۵: نتایج حاصل از نرمال بودن جمله خطا (فرضیه)

نتیجه	احتمال	آماره جارکو-برا	مدل تحقیق
نرمال بودن جزء خطا	۰/۰۰۰۰	۷۹۲/۷۸	

شکل ۱: نمودار هیستوگرام حاصل از نرمال بودن جزء خطا مربوط به مدل اول پژوهش

آزمون لیمر F برای فرضیه

نتایج نشان داد سطح معنی داری آزمون لیمر برای مدل اول کمتر از ۵ درصد که دادها پانل مورد تایید است.

جدول ۶: سطح معنی داری آزمون لیمر برای مدل اول

آماره F		نام مدل
سطح معنی داری	مقدار	
۰/۰۰	۳/۳۰۲	مدل اول

جدول ۷: آزمون هاسمن برای فرضیه

مقادیر		نام مدل
سطح معنی داری	مقدار	
۰/۱۱۳	۵/۵۶۹	مدل اول

با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون هاسمن بیشتر از ۵ درصد است، از این رو، اثرات تصادفی مورد پذیرش قرار می گیرد.

برآورد مدل برای فرضیه

فرضیه: بین معامله با اشخاص وابسته و ارزش شرکت رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۸: نتایج تخمین مدل ارائه شده

$FAit = \alpha_0 + \beta_1 RPTit + \beta_2 LIQUIDITY it + \beta_3 LEV it + \epsilon it$				
متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
RPT	-۰,۰۶۴۸۵۵	۰,۰۰۹۸۵۶	-۶,۵۸۰۵۷۶	۰,۰۰۰۰
LIQUIDITY	۰,۴۵۳۱۰۴	۰,۱۳۵۱۲۷	۳,۳۵۳۱۸۵	۰,۰۰۰۹
LEV	۰,۱۵۷۳۷۰	۰,۱۴۸۵۲۴	۱,۰۵۹۵۵۸	۰,۲۸۹۹
Cons (عرض از مبدا)	۱,۶۹۲۸۸۱	۰,۰۹۸۳۰۱	۱۷,۲۲۱۳۴	۰,۰۰۰۰
فیشر (سطح معنی داری)	۹,۴۰۸(۰,۰۰۰)			
ضریب تعیین تعدیل شده	۶۵ درصد			
دوربین واتسون	۱,۹۴			

به منظور آزمون این فرضیه از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۸) بهره گرفته شده است. مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر ۰,۰۰۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود، یعنی مدل معنی دار است. مقدار آماره دوربین- واتسون ۱,۹۴ می باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها را نشان می دهد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، تقریباً ۶۵٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی مدل، توضیح داده می شوند. همانطور که مشاهده می شود، متغیر معامله با اشخاص وابسته دارای ضرایبی با سطح معناداری کمتر از ۵ درصد هستند لذا تاثیر معناداری بر متغیر وابسته دارد و فرضیه پژوهش با این معیار مورد پذیرش قرار می گیرد. نتایج نشان می دهد که متغیرها کنترلی نقدینگی تاثیر مثبتی بر ارزش شرکت داشته اند.

۱۰. نتیجه گیری

نتیجه فرضیه نشان داد که معامله با اشخاص وابسته باعث کاهش ارزش شرکت می شود بنابراین پیش نهاد می شود شرکت های برای جلوگیری از کاهش ارزش شرکت ها تا حد امکان معامله با اشخاص وابسته را کاهش دهند.

مراجع

۱. استاندارد حسابداری ایران، "افشا اطلاعات اشخاص وابسته"، استاندارد شماره ۱، ۱۳۸۶.
۲. پور زمانی، زهرا و رضا خریدار، احسان، "تاثیر مالکان هادی عمده بر ارزش شرکت"، مجله دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال ششم، شماره ۲۰، ۱۳۹۲.
۳. رضایی، فرزین و جعفری نیارکی، روح الله، "رابطه بین اجتناب مالیاتی و تقلب در حسابداری شرکت ها"، مجله پژوهشنامه مالیات، سال بیست و سوم، شماره ۲، ۱۳۹۴.
۴. شعری، صابر و حمیدی، الهام، "شناسایی انگیزه های معاملات با اشخاص وابسته"، پژوهش های تجربی حسابداری، دوره ۲، شماره ۴، ۱۳۹۱، صفحات ۴۹-۶۴.
۵. صامتی مجید و مرادیان تهرانی مهناز، "بررسی ارتباط میان ارزش شرکت با نرخ تورم با استفاده از شاخص Q توبین در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ۱۳۷۳-۸۳"، اقتصاد مقداری (بررسیهای اقتصادی)، شماره (پیاپی) ۴۵، ۱۳۸۶، صفحات ۱۴-۶۰.
۶. ضیایی بیگدلی، فرهاد؛ "مالیات بر ارزش افزوده، مالیات مدرن"، انتشارات پژوهشکده امور اقتصادی، ۱۳۸۳.
۷. کامیابی، یحیی، اسکو، وحید و بوژمهرانی، احسان، "تاثیر اخبار خوب و بد بر رابطه بین افشا اطلاعات مربوط به معاملات با اشخاص وابسته و واکنش بازار"، دانش حسابداری مالی، شماره ۱۱۴، دوره ۴، ۱۳۹۶، صفحات ۲-۹.
8. Hwang, N. Chiou, J. Wang, Y., (2013), "Effect of disclosure regulation on earnings management through related-party transactions: Evidence from Taiwanese firms operating in China", Journal Account Public Policy, 32 (4), PP. 292-313.
9. Riccardi, L., (2016), "Accounting Standards for Business Enterprises No. 36_Related Party Disclosures", China Accounting Standards, Springer, Singapore.